

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.5.86](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.86)

УДК 657

*В. В. Бонарев,
к. е. н., асистент, асистент кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці
ORCID ID: 0000-0001-8217-9611
М. Р. Смола,
студентка кафедри обліку, аналізу і аудиту,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, м. Чернівці
ORCID ID: 0000-0002-1425-3098*

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА ОЗНАКИ ЦИВІЛІЗОВАНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

*V. Bonarev
Candidate of Economics, Assistant, Assistant of the Department of Accounting, Analysis and Audit,
Chernivtsi National University named after Yury Fed'kovich, Chernivtsi
M. Smola
Student of the Department of Accounting, Analysis and Audit,
Chernivtsi National University named after Yury Fed'kovich, Chernivtsi*

PREREQUISITES FOR THE FORMATION AND SIGNS OF CIVILIZED BUSINESS IN UKRAINE

Стаття присвячена актуальному питанню формування цивілізованого бізнесу, його ознакам та завданням. Виокремлено передумови формування цивілізованого підприємництва та об'єднано їх у групи та узагальнено для структуризації (економічні, юридичні, соціально-психологічні та демографічні), а також охарактеризовано складові кожної групи. Встановлено, що без створення економічних, соціальних, політичних, правових та інших засад для вільного підприємництва в кризових умовах жодна країна не зможе приєднатися до світового економічного простору як рівноправний суб'єкт світових економічних зв'язків. Деталізовано ознаки такого бізнесу та визначено їх важливість та відмінність від родових рис бізнесу як явища. Досліджено необхідні риси та вимоги, що ставляться перед засновниками та власниками бізнесу, що позиціонує себе, як соціальний та цивілізований, а саме чесність, добропорядність, авторитет та хороша репутація. Розкрито суть гіпотез подальшого розвитку цивілізованого підприємництва у світі.

The article is devoted to the topical issue of forming a civilized business, its features and objectives. The preconditions for the formation of civilized entrepreneurship are singled out and grouped into groups and generalized for structuring (economic, legal, socio-psychological and demographic), and the components of each group are described. It is established that without the creation of economic, social, political, legal and other foundations for free enterprise in a crisis, no country will be able to join the world economic space as an equal subject of world economic relations. The features of such business are detailed and their importance and difference from the generic features

of business as a phenomenon are defined (preserves all the main features of business, regulated by the state, smooths out social conflicts and resolves social issues, is honest and socially oriented, profit maximization is not the main goal, development of NPT and production, aimed at minimizing negative impacts on society and enriching it).

The necessary traits (namely honesty, integrity, authority and good reputation) and requirements (to believe in the business and idea, to be convinced that its activity brings benefit not only for it, but also for a society; to respect the state, legal base, social order and rights of other parties involved in the relationship, respect for employees, colleagues and partners, and competitors, respect themselves as individuals, and others - as themselves and others), which are before the founders and owners a business that positions itself as social and civilized.

The essence of hypotheses of further development of civilized entrepreneurship in the world is revealed, where the first - the tendency to social entrepreneurship will be influenced by the perception that entrepreneurs develop the social sector of enterprises, and the second - the influence of values, perceptions and entrepreneurial skills, demographic factors and social entrepreneurship. entrepreneurs on the development of the social entrepreneurship sector. Signs of civilized business characterize civilized business as the "best version" of doing business that we should strive for in order to improve our well-being and the quality of life of the population as a whole.

Ключові слова: *цивілізований бізнес; цивілізоване підприємництво; соціальна відповідальність бізнесу; бізнес-ідея; цивілізаційний досвід.*

Keywords: *civilized business; civilized entrepreneurship; social responsibility of business; business idea; civilizational experience.*

Постановка проблеми. Підприємництво являє собою складний багатокомпонентний об'єкт, унікальне явище, наділене рисами та ознаками, яких в процесі еволюції стає все більше. Бізнес змінюється, модифікується, набуває нових форм, відповідно в нього виникають нові ознаки, з'являються нові вимоги до його власників та, безпосередньо, до його функціонування.

На сьогоднішній день все більше актуальною стає тема цивілізованого бізнесу, адже його концепція полягає в тому, щоб сприяти та створювати умови для динамічного та ефективного розвитку економіки, підвищення рівня якості життя населення країни та розвитку та стимулювання створення нових бізнес-проектів та виникнення інноваційних бізнес-ідей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зважаючи на те, що тема цивілізованого бізнесу є відносно новою, то і праць присвячених цьому питанню є недостатньо багато, проте у своїх працях В.О. Козловський [1], Е.В. Горшеніна, К.Н. Віцелярова [2], О.О. Беляєв, Л.П. Бортнікова, А.П. Самійленко [3], досліджували питання становлення та перспектив розвитку цивілізованого підприємництва, визначали передумови, завдання та його ознаки. А.В. Касьянов в своїй праці обґрунтовував необхідність належного цивілізованого конкурентного середовища та правового, економічного середовища в цілому, вплив негативних факторів та факторів, які стимулюють розвиток цивілізованого підприємництва.

Патрік Петі у своїй книзі про створення нової цивілізації зауважив, що одним із аспектів її формування – є формування цивілізованого соціального бізнесу. Роль соціальних підприємців заключається в відновленні стійкої планети та поліпшенні життя мільярдів людей, особливо тих, хто живе в екстремальних умовах бідності. Соціальні підприємці заслуговують на подальше визнання та підтримку з боку міжнародного співтовариства - урядів, транснаціональних компаній та благодійних організацій. Він вважав, що створення нової цивілізації за допомогою соціального підприємництва підкреслює глобальний рух соціального підприємництва [4].

Сантос визначає цивілізоване підприємництво як прагнення до стійкого вирішення проблем за допомогою позитивних зовнішніх ефектів, тому для досягнення цієї мети соціальні підприємці керуються такими цінностями, як гідність, підзвітність, прозорість та справедливість [5].

Метою статті є розгляд сучасного стану цивілізованого бізнесу в Україні, визначення передумов формування та характеристика притаманних йому ознак.

Виклад основного матеріалу. Історичний шлях розвитку української економіки в контексті цивілізаційного розвитку має неоднозначну оцінку у світовій науковій думці і серед вітчизняних вчених. Саме поняття "цивілізація", визначене С. Хантінгтоном, має ряд обов'язкових характеристик, що визначаються еволюцією людства від племені, яке має певну мову через становлення людей з своєрідною мовою, а потім через формування оригінального культурно-історичного типу, де людство користується незалежністю – щодо цивілізації, етнографічних елементів, які складають політичну систему [6].

Г.Є Гаврилюк та Н.О. Одрибец визначають мале підприємництво як вагому складову й основну базу цивілізованого господарства країни із ринковою економікою, особливий, невід’ємний елемент властивого їй конкурентного механізму [12].

Цивілізований ринок має складну й різноманітну інфраструктуру, покликану створювати найкращі умови для працездатності ринкового механізму. Він призначений для створення відповідних умови, які забезпечують, з одного боку, функціонування бізнесу, а з іншого – життєдіяльність суспільства [7].

Цивілізаційний досвід підприємництва забезпечує достатню інформаційну базу для його дослідження та оцінки використання результатів, виявлення негативних наслідків глобальної нестабільності. У сучасному світі відбувається переоцінка важливості цивілізаційного розвитку та визначення основних напрямків соціально-економічної трансформації, що передбачає різноспрямовану модернізацію суспільного життя.

Цивілізованим можна назвати бізнес, який сприяє динамічному економічному розвитку держави та підвищенню добробуту членів суспільства, розвитку ініціативи власників бізнесу та найманих робітників.

Важливість цивілізованого бізнесу необхідно розглядати через призму його завдань та мети. Основними завданнями цивілізованого бізнесу є [1]:

1. сприяння розвитку економіки;
2. збагачення суспільства;
3. справедливий розподіл національного багатства.

Безумовно, головною метою ведення будь-якої підприємницької діяльності є отримання прибутку та його максимізація, але на відміну від нецивілізованого бізнесу, в якому задля отримання прибутку суб’єкти використовують різні методи, з можливістю нівелювання прав споживачів та інтересів суспільства, цивілізований бізнес є флагманом суспільства, оскільки, приймаючи на себе певний тягар зобов’язань, він має на меті формування довіри у суспільства до своєї компанії на довгострокову перспективу, що стає підґрунтям для довгострокової роботи бізнесу, довіри партнерів, підтримки з боку суспільства та держави.

Передумовами для формування такого бізнесу є:

1. створення належних економічних, соціальних, демократичних, організаційних та правових умов для створення та нормального функціонування бізнесу.
2. створення інфраструктури бізнесу, для його організації, обслуговування, функціонування, контролю.
3. Проведення належної державної політики для сприяння та сталого розвитку бізнесу на всіх рівнях його функціонування.

Важливо виокремити юридичні, економічні, соціально-психологічні та демократичні передумови для формування саме цивілізованого бізнесу (рис. 1).

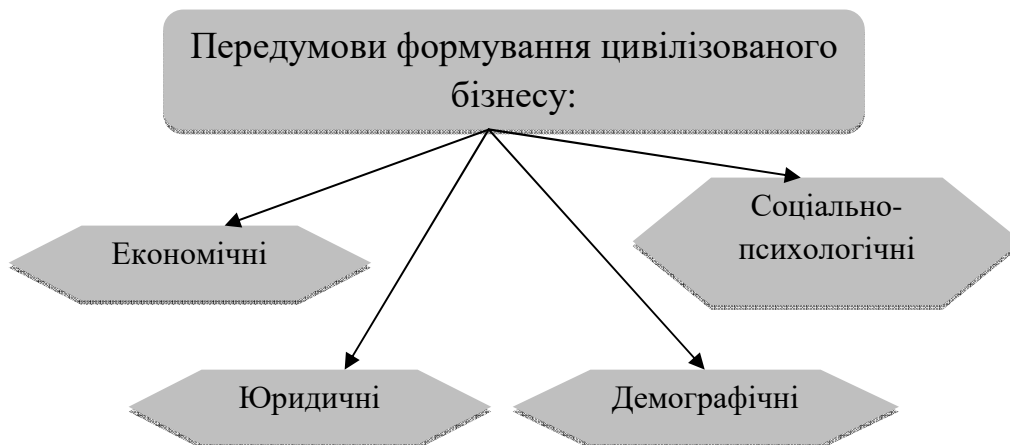

Рис.1. Передумови формування цивілізованого бізнесу
Джерело – складено автором самостійно на основі [1]

Що стосується економічних передумов, то до них можна віднести:

- наявність економічної свободи, яка в свою чергу втілює в собі як і економічну самостійність, так і економічну рівноправність, а головне – економічну відповідальність.
- існування приватної власності - вона є основою існування бізнесу, адже вона втілює в собі можливість розпоряджатись майном та результатами від діяльності, а це в свою чергу стимулює бізнес-ініціативу.
- існування цивілізованого конкурентного середовища.

Юридичні передумови формуються залежно від існуючої нормативно-правової бази, і до них можна віднести :

- існування нормативно-правової бази для створення прозорого, чесного, системного та прогнозованого бізнесу та відносна стабільність та незмінність нормативного регулювання.
- існування нормативно-правової бази для гарантування економічної свободи суб’єктів

господарювання та забезпечення ефективного контролю за діяльністю бізнесу з боку держави.

- вирівнювання в правах держави та суб'єктів бізнесу, як незалежних та самостійних «гравців».

До соціально-психологічних аспектів можна віднести:

- наявність довіри та поваги до бізнесу та бізнесменів.
- наявність переконання, що існування бізнесу необхідне для держави та бізнесу.
- наявність соціальної відповідальності бізнесу за його діяльність, його популяризація та

подальший розвиток.

- розвиток партнерства та довгострокових зв'язків.

Демократичні передумови формування цивілізованого бізнесу характеризуються:

- наявністю достатньої кількості висококваліфікованих та кваліфікованих працівників.
- наявністю достатнього рівня забезпечення достойними умовами праці.
- проведенням діяльності, щодо зменшення впливу явища «відпливу умів» на ринок праці та

оплату праці.

Отже, без створення економічних, соціальних, політичних, правових та інших засад для вільного підприємництва в кризових умовах жодна країна не зможе приєднатися до світового економічного простору як рівноправний суб'єкт світових економічних зв'язків. Це зумовлює необхідність вивчення фундаментальних теоретичних, методичних і методологічних аспектів формування інституту цивілізованого підприємництва з урахуванням якісних та кількісних параметрів його розвитку [11].

Можна виділити ознаки, якими наділений цивілізований бізнес (рис. 2).

Рис. 2. Ознаки цивілізованого бізнесу

Джерело – складено автором самостійно на основі [1]

Цивілізований бізнес значною мірою зберіг ознаки звичайного бізнесу, такі як: обмін діяльністю та її результатами, прагнення реалізації своїх інтересів кожного суб'єкта відносин, здатність та готовність іти на ризик, уміння та готовність до ділового спілкування та здатність підлаштовуватись під різні умови співпраці, а також готовність до динамічних коливань та змін умов середовища господарювання, вміння розділяти та відокремлювати ймовірні та реальні результати угоди та визначати мету, завдання та пріоритетні напрямки діяльності.

Що стосується аспекту впливу держави на цивілізований бізнес, то він обов'язково регулюється державою на різних рівнях функціонування, вона в свою чергу спрямовує його розвиток у потрібному напрямку, стимулює чи стримує за потреби, при цьому мінімізуючи негативний вплив на окремих членів суспільства та суспільство в цілому.

Цивілізований бізнес націлений на згладжування гострих соціальних конфліктів та вирішення глобальних соціальних проблем. Взагалі, цей бізнес можна назвати соціально-орієнтованим. Він не залишається осторонь від важливих питань, як захист суспільства, покращення якості продукції, створення безпечних та кращих умов праці.

Головне в цивілізованому бізнесі – чесність, порядність, намагання не обдурити партнера, а укласти взаємовигідну угоду, для того щоб рухатися вперед.

Максимізація прибутку для цивілізованого бізнесу не є основною метою, адже його основна мета - досягнення цілей компанією з одночасною діяльністю, спрямованою на поліпшення довіри споживача до компанії на довгострокову перспективу. За останні роки соціальна спроможність підприємств вирішувати структурні соціальні проблеми спонукала академічну дискусію про роль бізнесу в суспільстві. Ці компанії

прагнуть отримувати прибуток як засіб для створення соціальних впливів, отже, весь фінансовий надлишок повинен бути реінвестований у компанію. Далі соціальні підприємства зазвичай шукають соціальні інновації для постійного вирішення соціальної проблеми, є масштабними та схильними генерувати стійкі операції [8], крім того, вони сприяють розширенню можливостей та емансипацію соціальних секторів, що стикаються зі структурними бар'єрами [9]. З цією метою вони розробляють логіку зацікавлених сторін розширення можливостей та створення цінності, що протиставляється логіці контролю та привласнення вартості суб'єкти, що максимізують прибуток.

Сприяння в розвитку НТП та виробництва проявляється у тому, що в умовах нормальної конкуренції виникає необхідність для покращення ефективності діяльності компанії, виникає потреба бути кращим на ринку для своїх споживачів та постійних клієнтів.

Чесність та прозорість бізнесу є наслідком розвитку суспільства, а також запорукою формування довгострокових зв'язків із споживачем.

Варто зазначити, що для створення цивілізованого бізнесу підприємцю-засновнику потрібно дотримуватись етики цивілізованого бізнесу, яка базується на загальних етичних нормах в професійній сфері діяльності. Загальні позитивні норми пов'язані із такими рисами, як чесність, добропорядність, авторитет та хороша репутація, негативні – некомпетентність, недобросовісність та грубість.

Власник цивілізованого бізнесу повинен [2]:

- вірити в свій бізнес та ідею, бути переконаним, що його діяльність приносить користь не тільки для нього, але й для суспільства.
- поважати державу, законодавчу базу, соціальний порядок та права інших суб'єктів-учасників відносин.
- оцінювати ризики конкуренції, але розуміти сенс ділових угод та співпраць
- з повагою відноситись, як і до співробітників, колег та партнерів, так і до конкурентів.
- цінувати культуру, науку, освіту та мову, дотримуватись екологічних норм.
- поважати себе, як особистість, та інших - як себе.

Науковці відзначають, що існує лише дві гіпотези подальшого розвитку цивілізованого підприємництва, де перша - на схильність до соціального підприємництва впливатиме сприйняття того, що підприємці розвивають соціальний сектор підприємств, та друга – вплив цінностей, сприйняття та підприємницьких здібностей, демографічних факторів та схильність до соціального підприємництва будуть модеруватись сприйняттям підприємців щодо розвитку сектору соціального підприємництва [10].

Отже, необхідно усвідомлювати, що цивілізований бізнес є основою і необхідною умовою досягнення не лише економічного успіху, а й суспільного визнання соціальної значущості та корисності будь-якої господарської діяльності.

Висновки. Останніми десятиліттями формування соціально-орієнтованого цивілізованого бізнесу є тенденцією розвитку бізнесу як унікального явища. Завданнями такого бізнесу є сприяння розвитку економіки, збагачення суспільства та справедливий поділ створеного національного багатства між членами суспільства. Формування цивілізованого бізнесу криє в собі ряд передумов: соціально-психологічних, економічних, демократичних, юридичних, які в свою чергу взаємопов'язані та їх важливість не слід недооцінювати.

Ознаки цивілізованого бізнесу характеризують цивілізований бізнес, як «кращу версію» ведення бізнесу, до якої ми маємо прагнути, щоб покращити свій добробут та якість життя населення в цілому. Необхідно звернути увагу на відмінність головної мети цивілізованого підприємництва та звичайного бізнесу, яка криється не в максимізації прибутку, а в задоволення потреб споживачів за мінімального негативного впливу на суспільство, а другорядною метою можна вважати отримання економічних вигод.

Не варто недооцінювати людський фактор, як риси характеру, необхідні для створення саме цивілізованого бізнесу, бо саме від власника залежить добросовісність бізнесу, його прозорість та спрямованість.

Перспективи подальшого розвитку цивілізованого бізнесу визначені гіпотезами зарубіжних вчених, які досліджують питання соціально-орієнтованого бізнесу та його впливи на світову економічну ситуацію.

Список літератури.

1. Козловський В.О. Підприємництво: Навчальний посібник / В.О. Козловський. – Вінниця : ВНТУ, 2001. – 222 с.
2. Горшенина Е.В. Социальная ответственность и культура предпринимательства / Е.В. Горшенина, К.Н. Вицелярова. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-otvetstvennost-i-kultura-predprinimatelstva/viewer>
3. Беляев О.О. Цивілізоване підприємництво в Україні становлення і перспективи / . О.О. Беляев, Л.П. Борнікова, А.П. Самійленко // Формування ринкової економіки. – 2007. – Випуск 17. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/18847/3-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
4. Patrick Petit. Creating a New Civilization Through Social Entrepreneurship. – 2010. – October 15. – 192 p.
5. Касьянов А.В. Развитие благоприятной предпринимательской среды в РФ / А.В. Касьянов // Путеводитель предпринимателя. – 2017. – Випуск 35. – С. 185-192.
6. Sheiko S. Development of entrepreneurship in the context of civilizational dynamics / Serhii Sheiko, Olena

Kolodii // *Humanities and Social Sciences*. – 2020. – HSS, vol. XXV, 27 (1/2020). – p. 77-85.

7. Добрава Н.В. Основи бізнесу: навчальний посібник / Н.В. Добрава, М.М. Осипова. – Одеса: Бондаренко О.М., 2018. – 3015с.

8. Vázquez-Maguirre M. La empresa social como generadora de calidad de vida y desarrollo sustentable en comunidades rurales / M.Vázquez-Maguirre, L. Portales // *Pensam. Gest.* – 2014. – vol. 37. – p. 255-284.

9. Mongelli, L. Made in carcere: Integral human development in extreme conditions / L. Mongelli, P. Versari, F. Rullani, A. Vaccaro // *J. Bus. Ethics.* – 2018. – vol. 152(4). – P.977-995.

10. Ana Fernández-Laviada How Does the Development of the Social Enterprise Sector Affect Entrepreneurial Behavior? An Empirical Analysis / Ana Fernández-Laviada, Carlos López-Gutiérrez, Andrea Pérez // *MDPI, Open Access Journal*. – 2020. – vol. 12(3). – P. 1-15.

11. Безус А.М. Фактори впливу на формування та реалізацію інноваційної стратегії підприємства/ А.М. Безус, П.І. Безус // *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Економіка»*. – 2014. – Вип. 1. – С. 61-69.

12. Гаврилюк Г.Є. Сучасний стан і проблеми розвитку малого підприємництва в Україні / Г.Є. Гаврилюк та Н.О. Одрибець // *Вісник Львівської комерційної академії. Серія: економічна*. – 2015. – Вип. 48. – С.17-21.

References.

1. Kozlovskiy, V.O. (2001), *Pidpriemnytstvo: Navchal'nyj posibnyk* [Entrepreneurship], VNTU, Vinnytsia, Ukraine.

2. Horshenyna, E.V. (2016), “Social responsibility and entrepreneurship culture”, available at: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnaya-otvetstvennost-i-kultura-predprinimatelstva/viewer> (Accessed 10 May 2021).

3. Beliaiev, O.O. Bortnikova, L.P. and Samylenko, A.P. (2007), “Civilized entrepreneurship in Ukraine formation and prospects”, *Formuvannia rynkovoї ekonomiky*, vol. 17, available at: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/18847/3-9.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (Accessed 10 May 2021).

4. Petit, P. (2010), *Creating a New Civilization Through Social Entrepreneurship*, USA.

5. Kasyanov, A.V. (2017), “Development of the favorable enterprise environment in Russian Federation”, *Putevoditel' predprinimatelja*, vol. 35, pp. 185-192.

6. Sheiko, S. and Kolodii, O. (2020), “Development of entrepreneurship in the context of civilizational dynamics”, *Humanities and Social Sciences*, vol. XXV, 27 (1/2020), pp. 77-85.

7. Dobrava, N.V. (2018), *Osnovy biznesu: navchal'nyj posibnyk* [Basics of business], Odessa, Ukraine.

8. Vázquez-Maguirre, M. and Portales, L. (2014), “La empresa social como generadora de calidad de vida y desarrollo sustentable en comunidades rurales”, *Pensam. Gest.*, vol. 37, pp. 255-284.

9. Mongelli, L. Versari, P. Rullani, F. and Vaccaro, A. (2018), “Made in carcere: Integral human development in extreme conditions”, *Journal of Business Ethics*, vol. 152 (4), pp. 977-995.

10. Fernández-Laviada, A. López-Gutiérrez, C. and Pérez, A. (2020), “How Does the Development of the Social Enterprise Sector Affect Entrepreneurial Behavior? An Empirical Analysis”, *MDPI, Open Access Journal*, vol. 12 (3), pp. 1-15.

11. Bezus, A.M. and Bezus, P.I. (2014), “Factors of influence on forming and realization of innovative strategy of the enterprise”, *Naukovyj visnyk Akademii munitsypal'noho upravlinnia. Serii «Ekonomika»*, vol. 1, pp. 61-69.

12. Havryliuk, H.Y. and Odrybets, N.O. (2015), “Current status and problems of small business development in Ukraine”, *Visnyk L'vivs'koї komertsijnoi akademii. Serii ekonomichna*, vol. 48, pp. 17-21.

Стаття надійшла до редакції 17.05.2021 р.